KERKENBELEIDSPLAN
GEMEENTE PUURS-SINT-AMANDS

puurs-sint-amands

27 Mei 2025

Voor u ligt het kerkenbeleidsplan van de gemeente Puurs-Sint-Amands, dat werd opgesteld met het oog op een gedragen, duurzame en toekomstgerichte visie op het patrimonium van de kerken binnen de gemeente Puurs-Sint-Amands. Dit beleidsdocument biedt een kader om het huidige en toekomstige gebruik van de kerkgebouwen op een evenwichtige manier te evalueren en te begeleiden, in overleg met alle betrokken partners.

Het kerkenbeleidsplan bestaat uit drie grote onderdelen:

1. **Situering en fiche per kerkgebouw**: Voor elk kerkgebouw werd een aparte fiche opgesteld waarin de historiek en huidige situatie wordt beschreven. Deze omvat onder andere informatie over het erfgoedkarakter, de gebruikstoestand, het parochiale en maatschappelijke belang, alsook de fysieke toestand van het gebouw.

2. **Toekomstvisie per kerk**: Op basis van een grondige analyse werd een onderbouwde visie uitgewerkt omtrent het toekomstig gebruik en de eventuele nieuwe of aanvullende functies per kerkgebouw. Daarbij werd steeds gestreefd naar een evenwicht tussen het religieus erfgoed, het sociale weefsel en de ruimere maatschappelijke noden binnen onze gemeente.

3. **Plan van aanpak**: Voor de implementatie van de voorgestelde invullingen werd een plan van aanpak uitgewerkt dat concrete stappen voorziet om de haalbaarheid van de beoogde functies verder te onderzoeken. Dit gebeurt in overleg met de kerkfabrieken, de parochiale gemeenschap, het bisdom en andere relevante actoren.

Het is belangrijk te vermelden dat de Sint-Stephanus kerk van Lippelo niet werd opgenomen in dit kerkenbeleidsplan, aangezien dit gebouw op 29 december 2024 officieel werd onttrokken aan de eredienst en het traject van de herbestemming reeds in werking is getreden. Hierdoor valt het buiten de scope van dit plan.

Met dit kerkenbeleidsplan zet de gemeente Puurs-Sint-Amands een belangrijke stap naar een duurzaam beheer van haar religieus erfgoed, waarbij respect voor het verleden hand in hand gaat met een toekomstgerichte visie.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL 3

INLEIDING 5

1. SITUERING KERKGEBOUWEN 8

2. FICHE PER KERKGEBOUW 9

2.1. Sint-Pieterskerk in Puurs 9

2.1.1. Identificatie 9

2.1.2. Beschrijving 10

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving 13

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie 13

2.2. Sint-Amanduskerk in Sint-Amands 15

2.2.1. Identificatie 15

2.2.2. Beschrijving 16

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving 20

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie 20

2.3 Sint-Johannes en Amanduskerk in Oppuurs 23

2.3.1. Identificatie 223

2.3.2. Beschrijving 23

2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving 25

2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie 28

2.4 Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw-Ten-Traan in Kalfort 29

2.4.1. Identificatie 29

2.4.2. Beschrijving 29

2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving 29

2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie 29

2.5 Sint-JozefKerk in Liezele 31
2.5.1. Identificatie..... 31
2.5.2. Beschrijving..... 32
2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving 33
2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie..... 33
2.6. Sint-Katharinakerk in Ruisbroek 35
2.6.1. Identificatie..... 35
2.6.2. Beschrijving..... 36
2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving 37
2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie..... 38
2.7 Sint-Leonarduskerk in Breendonk 39
2.7.1. Identificatie..... 39
2.7.2. Beschrijving..... 39
2.7.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving 41
2.7.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie..... 41
3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE.....43
3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie..... 42
3.2. Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht..... 44
BESLUIT..... 46

INLEIDING

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente Puurs-Sint-Amands:

- Sint-Pieterskerk, Kerkplein 2, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Sint-Amanduskerk, Kaai 1 , 2890 Puurs-Sint-Amands
- Sint-Johannes en Amanduskerk, Oppuursdorp 15, 2890 Puurs-Sint-Amands
- Onze-Lieve-Vrouw Kerk, Kalfortdorp 1, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Sint-Jozefkerk, Liezele-Dorp 45, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Sint-Katharinakerk, Ruisbroekdorp 28, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Sint-Leonarduskerk, Breendonkdorp 84-90, 2870 Puurs-Sint-Amands

Om tot dit kerkenbeleidsplan te komen, werd een zorgvuldig traject doorlopen met verschillende overlegmomenten en stappen.

Allereerst vonden interne vergaderingen plaats waarin de uitgangspunten en doelstellingen werden besproken. Vervolgens werd een vragenuur gevolgd vanuit PARCUM, waarbij specifieke inzichten en richtlijnen werden verkregen met betrekking tot kerkelijk erfgoed en beleid.

Daarnaast werd contact opgenomen met de priester en de kerkfabriek om de meest recente cijfers en de laatste versie van het pastoraal plan op te vragen. Deze informatie vormde een belangrijke basis voor de verdere uitwerking van het beleid.

Tot slot kwam de stuurgroep samen in februari, maart en april 2025 om de verzamelde gegevens en inzichten te bespreken en het beleidsplan verder vorm te geven. Dankzij deze gestructureerde aanpak kon een goed onderbouwd en toekomstgericht kerkenbeleidsplan worden opgesteld.

Dit kerkenbeleidsplan werd opgemaakt in overleg tussen de gemeente Puurs-Sint-Amands, de plaats in de kerkelijke structuur (pastorale zone Kerk Klein-Brabant) en de kerkfabriek Sint-Pieter van Puurs-Sint-Amands. Het werd vervolgens goedgekeurd:
- door de bisschop van aartsbisdom Mechelen-Brussel op datum;
- door de gemeenteraad van de gemeente Puurs-Sint-Amands op datum:

Visie Pastorale Zone Kerk Klein-Brabant

De parochie Onze-Lieve-Vrouw aan de Schelde te Bornem, maakt samen met de parochie St.Pieter te Puurs-Sint-Amands deel uit van de Pastorale Zone Kerk Klein-Brabant, per bisschoppelijk decreet opgericht op 19 november 2022. De visie en missie van Kerk Klein-Brabant vindt u op www.kerkkleinbrabant.be

De kerkenbeleidsplannen van beide gemeentes, en de aanbevelingen daarin, moeten worden bezien vanuit die ene Pastorale Zone Kerk Klein-Brabant. Belangrijk is de status te vernoemen van de twee kerken (de abdijkerk te Bornem en de kerk van O.L.Vrouw ten Traan te Kalfort, Puurs-Sint-Amands) die werden aangeduid als plaatsen voor de *zondagsgemeenschap,* waar de Eucharistievieringen in het weekend doorgaan en waar de volledige pastoraal in allerlei activiteiten gestalte krijgt. Hierbij blijft valorisatie van de gebouwen mogelijk.

Daarnaast zijn er drie titulaire kerken, die niet in aanmerking kunnen komen voor een eventuele herbestemming, maar waar er naast het blijvend gebruik voor de eredienst, de mogelijkheid bestaat tot valorisatie en nevenbestemming. Het betreft de O.L.Vrouw en H.Leodegarius te Bornem, de St.Pieter te Puurs en de H.Amandus te Sint-Amands.
De andere kerken van onze Pastorale Zone worden per geval bekeken naar intensiteit van gebruik en vitaliteit van de plaatselijke geloofsgemeenschap om te bepalen of er in de loop van de tijd een herbestemming kan worden gegeven als er geen nevenbestemming wordt gevonden.

In de voorbije jaren werden in de gemeente Bornem de kerken van Sint-Vincentius te Branst, Sint-Anna te Weert en Sint-Margaretha te Wintam aan de eredienst onttrokken. In de gemeente Puurs-Sint-Amands zijn dat de Sint-Carolus te Ruisbroek en Sint-Stefaan te Lippelo. Zowel voor de leefgemeenschap als voor de geloofsgemeenschap zijn dit zeer pijnlijke ervaringen. Er mag niet al te licht overheen gestapt worden.
Alhoewel we reeds decennia lang een neergang zien van de gelovige praxis in Vlaanderen, merken we sinds een paar jaar in onze Pastorale Zone een vertraging van dit proces en op sommige vlakken zien we zelfs een (weliswaar nog kleine) heropleving en het ontstaan van nieuwe initiatieven op vlak van geloof, vieren en kerk-zijn.

De zoneploeg is zowel de kerkfabriek Sint-Pieter als de gemeente Puurs-Sint-Amands zeer erkentelijk voor de inspanningen die worden geleverd om de kerkgebouwen in goede staat van onderhoud te houden. De zorg voor het erfgoed en de ontsluiting ervan voor cultuur en toerisme verdienen onze blijvende aandacht. Onze kerken worden door gelovigen en bezoekers telkens weer ervaren als bijzondere plekken van schoonheid en cultuur, van verstilling en beleving, van geschiedenis die tot leven komt, als een (misschien nog te weinig letterlijk) open deur naar geloof, hoop en liefde. Met goede afspraken tot het gebruik en de reservatie van deze gebouwen, zorgen we voor een maximaal en optimaal gebruik van deze ruimtes die ten dienste staan van de (geloofs-)gemeenschap. Naar aanleiding van de keuzes die de komende periode gemaakt moeten worden inzake neven- en herbestemming, dringen we erop aan om allereerst samen werk te maken van de optimalisatie van de kerk van Kalfort. Dit gebouw leent zich ertoe om te transformeren naar een naar een energiezuinig en

duurzaam gebouw, waarbij comfort, beleving en ecologische ‘footprint’ zich optimaal kunnen verhouden. Misschien ligt hier wel een uniek project voor Vlaanderen in het vooruitzicht. Het is logisch dat we eraan werken om dit gemeenschappelijk huis voor de gelovigen in Kerk Klein-Brabant te voorzien van al wat nodig is om die functie volledig en eigentijds te kunnen vervullen. Dat zal zeker helpen om de pijn te verzachten als we nadien moeten overgaan tot de uitvoering van het kerkenbeleidsplan waarbij neven- en herbestemming aan de orde zal zijn voor andere kerkgebouwen in de gemeente. We hopen om als goede partners (gemeente, kerkfabriek en pastorale zone) samen deze weg verder te zetten.

Mede namens de andere pastores en leden van de Zoneploeg
van de Pastorale Zone Kerk Klein-Brabant,
Steven Barberien, pastoor

Handtekening bisdom

Handtekening gemeente

1. SITUERING KERKGEBOUWEN

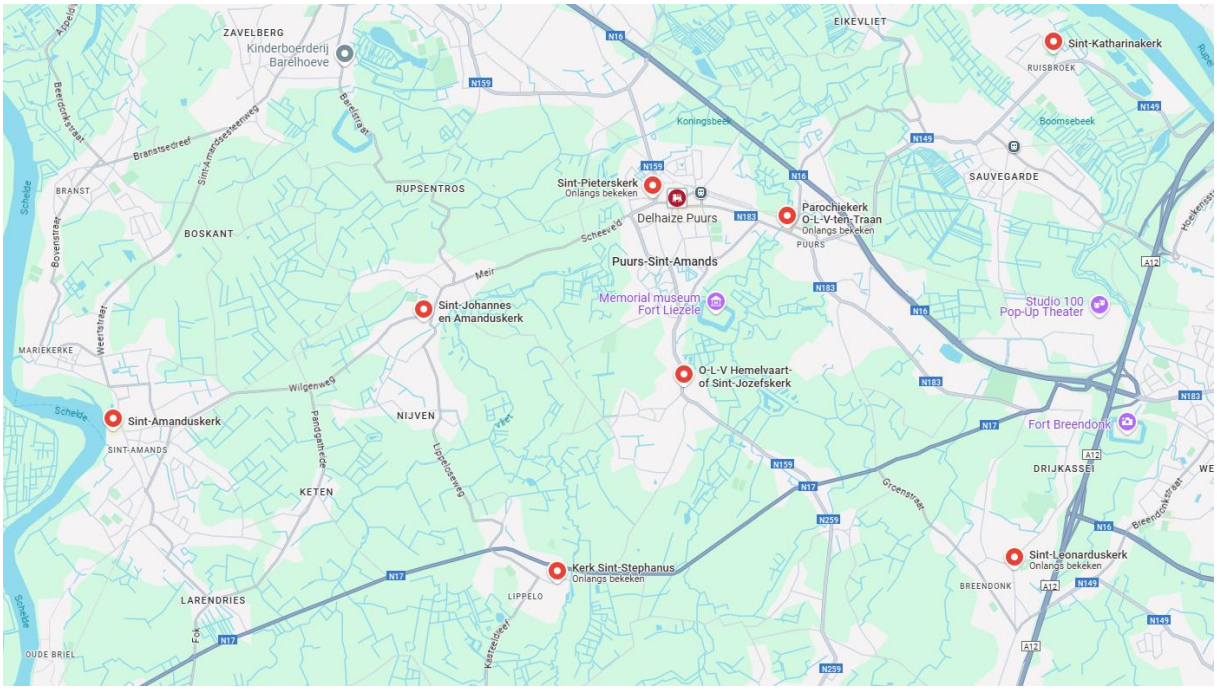

1. Sint-Pieterskerk, Kerkplein 2, 2870 Puurs-Sint-Amands
2. Sint-Amanduskerk, Kaai 1 , 2890 Puurs-Sint-Amands
3. Sint-Johannes en Amanduskerk, Oppuursdorp 15, 2890 Puurs-Sint-Amands
4. Onze-Lieve-Vrouw Kerk, Kalfortdorp 1, 2870 Puurs-Sint-Amands
5. Sint-Jozefkerk, Liezele-Dorp 45, 2870 Puurs-Sint-Amands
6. Sint-Katharina Kerk, Ruisbroekdorp 28, 2870 Puurs-Sint-Amands
7. Sint-Leonarduskerk, Breendonkdorp 84-90, 2870 Puurs-Sint-Amands
8. Sint-Stephanuskerk, Lippelodorp 36, 2890 Puurs-Sint-Amands, onttrokken aan de eredienst op 29/12/2024

2. FICHE PER KERKGEBOUW

2.1. Sint-Pieterskerk in Puurs

2.1.1. Identificatie

Naam: Sint-Pieterskerk

Geografische ligging
- Kerkplein 2, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Provincie: Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur
- Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
- Dekenaat of Regio: Pastorale regio Mechelen
- Parochie: Parochie Sint-Pieter

Eigenaar: Gemeente Puurs-Sint-Amands

Bescherming(en)/vastgesteld

- is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed op de Inventaris Onroerend Erfgoed Vlaanderen. Deze vaststelling is geldig sinds 29-03-2019
- is aangeduid als beschermd monument. Deze bescherming is geldig sinds 05-11-1974

2.1.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Tijdens opgravingen in het kader van restauratiewerken werd vastgesteld dat de oorspronkelijke kerk bestond uit een Karolingisch houten zaalkerkje met een halfrond koor in zandsteen, daterend uit de 8ste of 9de eeuw. Vermoedelijk vóór 1139 werd dit vervangen door een éénbeukige romaanse kerk in witte natuursteen. In de eerste helft van de 12de eeuw werd aan de zuidzijde een romaanse toren toegevoegd, gevolgd door de bouw van een romaanse dwarsbeuk in witte zandsteen rond het midden van de 13de eeuw. In de 15de eeuw onderging het gebouw een uitbreiding met een groter koor en een westtoren, beide uitgevoerd in gotische stijl. Gedurende de 17de, 18de en 19de eeuw kreeg het kerkgebouw zijn huidige uiterlijk door diverse verbouwingen en herstelwerken, waarbij elementen uit verschillende periodes in harmonie werden samengebracht.

Restanten van de 12de-eeuwse romaanse kerk, uitgevoerd in Doornikse kalksteen, zijn zichtbaar in de oostmuur van de zuidelijke kruisbeuk. Het huidige gotische koor stamt vermoedelijk uit het begin van de 15de eeuw, net als de noordelijke kruisbeuk, die tussen 1640 en 1642 werd opgetrokken. De oorspronkelijke gotische toren uit de eerste helft van de 15de eeuw werd in de periode 1665–1689 vervangen door een barokke versie. Tussen 1742 en 1755 werden het schip en de zijbeuken in classicistische stijl gerealiseerd door broeder Philip Meulemans, later opgevolgd door broeder Thomas (Laureys). Tegelijkertijd kwamen ook de zuidelijke kruisbeuk en de achthoekige klokkenverdieping tot stand. De zuidelijke sacristie werd verbouwd tussen 1792 en 1795, terwijl de noordelijke (nu catecheselokaal) naar ontwerp van F. De Cock werd gebouwd in 1852 en uitgebreid in 1873. Tijdens de 19de en 20ste eeuw vonden diverse herstellingen plaats, onder meer uitgevoerd door L. Blomme en G. Goossens. Een ingrijpende restauratie naar ontwerp van J. Poplemon werd in 1980 aangevat en afgerond in 1989.

De westtoren bevindt zich tussen een winterkapel aan de noordzijde en een doopkapel aan de zuidkant, beide met afgeschuinde hoeken. Het schip en de zijbeuken bestaan uit vijf traveeën, het transept uit één travee, en het koor telt drie rechte traveeën met een vijfzijdige sluiting, iets uit het verlengde van het schip. In de oksels van het koor bevinden zich lagere aanbouwen: een catecheselokaal ten noorden (1852–1853) en een sacristie ten zuiden (1795).

De barokke westtoren heeft twee geledingen: een vierkante basis met 17de-eeuwse klokkenkamer en een achthoekige 18de-eeuwse klokkentoren, bekroond met een leien peerspits. Opvallende kroonlijsten met topvazen markeren de overgang tussen de verdiepingen. De tweede geleding is voorzien van hoekvoluten. Gevelopeningen zijn rondbogig of ovaal, gevat in vlakke omlijstingen onder waterlijsten. De toegangspoort draagt het jaartal 1665 op de sluitsteen en 1689 op de lijst (soms ook 1680 vermeld). Er zijn ook steenkappersmerken uit de 17de eeuw zichtbaar. De zijbeuken zijn voorzien van segmentboogvensters. In het transept toont de noordelijke puntgevel een cartouche met “A 1640”, terwijl de zuidelijke een chronogram draagt dat het jaar 1743 aanduidt. Laat-gotische vensters met meerdere lichten, sporen van een dichtgemetseld romaans poortje in de

zuidoostgevel, en geprofileerde, spitsbogige raamopeningen in het koor met neogotisch maaswerk, completeren het beeld.

Binnen is het interieur bepleisterd en beschilderd: schip en zijbeuken in barokstijl, koor en transept gotisch. Het schip wordt gekenmerkt door geprofileerde rondbogen op Toscaanse zuilen, een barokgewelf van 1733, en kruisribgewelven met stucwerksleutels. In de zijbeuken rusten deze gewelven op pilasters versierd met rococo-stucwerk. Segmentboogvensters zijn gevat in geprofileerde lijsten. In het gotische deel zijn er eenvoudige kruisribgewelven met polychrome sluitstenen, voorzien van motieven als een Christusmonogram, een kruis, bloemen en een kerkgebouw. De spitsboogvensters tonen gevarieerde traceringen in zandstenen lijsten op een doorlopend geprofileerd kordon. De scheiboog tussen transept en koor is beschilderd met neogotische motieven, naar een ontwerp van J.B. Bethune, uitgevoerd door A. Bressers in de 19de eeuw.

Tot het kunstpatrimonium behoren onder andere de **Kruisafneming** van J.B. Sayve (eerste kwart 17de eeuw), de **Aanbidding der drie Wijzen** (begin 17de eeuw) en een **Calvarie** van C. Wauters (einde 19de eeuw). Er zijn houten beelden uit de 17de tot en met 19de eeuw, waaronder calvariefiguren die oorspronkelijk aan de sacristiemuur bevestigd waren. De zijaltaren dateren uit 1640 en 1755; het hoofdaltaar heeft een retabel uit 1899, ontworpen door L. Blanckaert. Biechtstoelen uit de 18de eeuw (waaronder werk van W.I. Kerricx), communiebanken uit 1619 en latere eeuwen, een preekstoel uit de 18de eeuw, een kerkmeesterbank en koorgestoelten uit de 19de eeuw vullen het interieur aan. Het doksaal uit het begin van de 19de eeuw bevat elementen uit de 18de eeuw. Het orgel, gebouwd door Delahaye in 1723, werd aangepast in 1896 en onderging een restauratie in 1994. Er zijn eveneens verschillende 18de-eeuwse grafstenen aanwezig.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- **1 040,58m²**
- voeg grondplan toe: ja, zie bijlage
- Max plafondhoogte middenbeuk (m): 12,20
- Max plafondhoogte zijbeuk (m): 9,20
- aantal zitplaatsen: 300 + vouwstoelen

Voorzieningen

Sanitair	1 toilet in sacristie
Verwarming	Condenserende gasketels 2st – 225kW
Verlichting	Combinatie van LED, Halogeen, gloeilampen, spaarlampen en gasontladingslampen
Keukenvoorzieningen	Nee
Audiosysteem	Ja (vernieuwd)
Beeldscherm(en)	Nee
Rolstoeltoegankelijkheid	Ja
Diefstal- en brandbeveiliging	Nee, buiten werking
Bliksembeveiliging	Ja
Gsm-operatoren	Nee

Bouwfysische toestand

Het exterieur van het gebouw werd op 02/05/2022 geïnspecteerd door Monumentenwacht. De bouwfysische toestand van het gehele gebouw is goed op vlak van toestand, onderhoud en risico op gevolgschade.
Belangrijke werkpunten zijn:

- Herstelling van de duivenwering in de toren;
- De toegankelijkheid van de beiaard voor het publiek verbeteren;
- Het torenkruis en de haan terugplaatsen;
- De leibedekking en dakaansluitingen op de torenspits herstellen;
- De scheuren in de gevels monitoren;
- De bliksembeveiliging herstellen.

Om deze werkpunten aan te pakken, werden de jongste jaren heel wat werken uitgevoerd:

- De scheurvorming in de gevels wordt al gemonitord sinds 2020;
- 2023-2024: Restauratie van het exterieur van de toren (daken, voegwerk, schrijnwerk, vernieuwing duivenwering), met inbegrip van restaureren en herplaatsen torenkruis en haan, alsook het herstellen van de bliksembeveiliging;

- 2023-2024: Realisatie van nieuwe trapconstructie binnen de toren, alsook het aanbrengen van stijgleidingen en sprinklers voor brandbestrijding;

- Samenvatting rapport Monumentenwacht: Ja
- Uitgevoerde restauratiewerken+ jaar:
    - 2002+2006 : restauratie meubilair
    - 2003 : herstelling torenuurwerk
    - 2013 : renovatie stookplaats
    - 2018: beperkte dakherstellingen
    - 2023/2024 : Restauratie toren

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De Sint-Pieterskerk is gelegen aan het Kerkplein in het centrum van Puurs. Het Kerkplein is een driehoekig plein dat in 1965 werd vergroot door de afbraak van de zuidzijde van de voormalige Kerkstraat. Rondom de kerk, op de plaats van het oude kerkhof, bevindt zich een plantsoen met aan de zuidzijde een schandpaal en een monument voor de gesneuvelden. Voor de kerk, aan de oostzijde van het plein, staat een vrijheidsboom (linde) die werd geplant in 1919.

Aan de westzijde van het plein bevindt zich de Sint-Jan Berchmansschool, waarvan de noordelijke puntgevel dateert uit 1913-1914. Ten noorden van de kerk staat een open Onze-Lieve-Vrouwekapel uit 1989.

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De huidige cijfers (2024) van het actueel gebruik van de Sint-Pieterskerk:

55 Vieringen
40 – 80 Kerkgangers in het weekend
2 Doopvieringen
4 Huwelijksvieringen
16 Uitvaarten
1 Communieviering
3 Vormselvieringen
94 Momenten van ander gebruik van de kerk

De Sint-Pieterskerk in Puurs vervult momenteel een veelzijdige rol binnen de gemeenschap. Naast de traditionele religieuze diensten, zoals eucharistievieringen, wordt de kerk ingezet voor culturele evenementen. Een recent voorbeeld is de tentoonstelling van het kunstwerk 'GAIA' van Luke Jerram, een zeven meter grote, lichtgevende aardbol die bezoekers

bewustmaakt van het belang van zorg voor onze planeet. Deze tentoonstelling trok veel belangstelling en was te combineren met de reguliere erediensten.

Daarnaast staat de kerk bekend om haar beiaard, die sinds 2017 deel uitmaakt van de toren. Deze beiaard wordt bespeeld tijdens wekelijkse marktbespelingen en zomerse concerten, wat bijdraagt aan de muzikale cultuur van de regio en mensen op een sfeervolle wijze samenbrengt.

De kerktoren heeft restauratiewerkzaamheden ondergaan om de veiligheid en het behoud van het monument te waarborgen. In augustus 2023 werd de gerestaureerde kerkhaan, die tijdens storm Eunice in 2022 beschadigd raakte, teruggeplaatst op de toren. Tevens werd in december 2023 een tijdscapsule in de gerestaureerde gouden bol op de torenspits geplaatst, met een boodschap voor toekomstige generaties. Vandaag worden er maandelijks bezoeken aan de toren georganiseerd in samenwerking met de beiaardverenging. Er zijn ook bezoeken op aanvraag mogelijk, waarbij een bezoek aan de beiaard kan gecombineerd worden met een bezoek aan de kerk.

Door deze diverse functies en activiteiten blijft de Sint-Pieterskerk een levendig centrum voor zowel religieuze als culturele bijeenkomsten in Puurs.

2.2. Sint-Amanduskerk in Sint-Amands

2.2.1. Identificatie

Naam: Sint-Amanduskerk

Geografische ligging
- Kaai 1 , 2890 Puurs-Sint-Amands
- Provincie: Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur
- Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
- Dekenaat of Regio: Pastorale regio Mechelen
- Parochie: Parochie Sint-Pieter

Eigenaar: Gemeente Puurs-Sint-Amands

Bescherming(en)/vastgesteld

- Beschermd monument sinds 01/03/1978
- Deel van beschermd dorpsgezicht 'Dorpskom Sint-Amands' sinds 01/03/1978
- Vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05/10/2009

2.2.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Vrijstaande kerk, aan westzijde slechts door een smalle straat van de aanpalende huizen aan de Kaai gescheiden, aan zuid- en noordzijde omgeven door enkele plantsoenen, Heilig Hartbeeld en monument voor de gesneuvelden van de Eerste en Tweede Wereldoorlog, opgericht in 1922; tegen de zuidelijke transeptarm, grafmonument met calvarie voor priester P.C. Adriaensens (1835-1907), enkele grafzerken, kruisen en een deel van de omheining van het voormalige kerkhof; laatstgenoemde werd in 1847 overgebracht naar de Hekkestraat. Gebouw in laatgotische, laat-renaissance- en neorenaissancestijl, opklimmend tot de 17de eeuw, uitgebreid in de loop van de 18de en 19de eeuw.

De eerste kerk te Sint-Amands was gelegen aan de Kerkhofdries; bij de stichting van de kapelanie, in 1417, bevond ze zich echter reeds op haar huidige plaats aan de oevers van de Schelde. Wellicht circa 1560 vernield en provisioneel herbouwd circa 1610, werd in een visitatieverslag van bisschop Triest van 1625 gewag gemaakt van de herstelling van de kerk en in een notitie van dezelfde bisschop, van 1631, van een goed uitgeruste kerk met nieuw opgerichte toren. In 1661 werd besloten het oude koor af te breken en door een groter te vervangen. Vermoedelijk ingevolge brandstichting in 1666 of 1667, werden eerst voorlopige en in 1681 grondige herstellingswerken uitgevoerd. Het huidige schip moet, blijkens rekeningen van 1671 en 1681 en de voorstelling op een bedevaartvaantje van 1772, van circa 1681 dateren. In 1786 werd de kerk aan de westzijde met één travee verlengd en voorzien van een slanke toren met klokkenhuis en peervormige spits; de bestaande toegangsdeur werd dichtgemetseld (zie sporen in travee naast huidig portaal) en vervangen door twee nieuwe ingangen (noord en zuid). In 1862 kwam een vergroting van de kerk opnieuw ter sprake. De provinciale architect J. Schadde werd met de opdracht belast. Nadat in de nacht van 3 op 4 augustus 1865 de toren door blikseminslag in de as was gelegd, maakte de architect een plan op waarin zowel de herstelling van de toren en een deel van het gewelf, als de vergroting van de kerk werden voorzien. Zijn eerste ontwerp van 22 januari 1866 werd niet weerhouden, een tweede ontwerp, van 15 oktober 1866, werd ontvankelijk verklaard; de openbare aanbesteding had plaats op 8 mei 1867 en in 1868 waren de werken voltooid.

Het oude koor werd afgebroken en vervangen door een transept en een nieuw koor met zijkapellen, sacristie en afhankelijkheden. Om deze uitbreiding te kunnen realiseren werden twee huizen, gelegen achter het koor, onteigend. De toren kreeg een nieuw klokkenhuis, een extra verdieping en een spits. De noordelijke toegang werd gesupprimeerd en het voormalige knekelhuis omgevormd tot doopkapel. De vergroting werd overwegend uitgevoerd in neorenaissancestijl, aansluitend bij de bestaande constructie, waarbij de vormelijke kenmerken van het oude gedeelte, in de mate van mogelijke, consequent werden verdergezet.

Op 14 september 1914 is de toren afgebrand; voorlopige herstellingswerken werden uitgevoerd onder leiding van architect E. Careels, wederopbouw en herstellingswerken in 1922-1924 onder leiding van de gebroeders Wauters. Torenspits afgebrand in 1982,

onmiddellijk heropgebouwd onder leiding van architect J. Roosemont en C. Schuermans; restauratiewerken in 1994 gestart onder leiding van dezelfde architecten.

Georiënteerde pseudo-kruisbasiliek met driebeukig schip van zes traveeën en ingebouwde westtoren (17de en 18de eeuw), recht afgesloten transept van twee traveeën, waarvan één uitstekende, en koor van drie rechte traveeën met halfcirkelvormige apsis, geflankeerd door zijkapellen, sacristie (zuid) en weekkapel (noord); noordzijde met aanleunende doopkapel. Rode bakstenen muurvlakken contrasterend met hoge sokkel, kordonlijsten, muurbanden, steunberen, pilasters, kroonlijsten, aandaken, schouderstukken en omlijstingen van witte natuursteen; leien bedaking (voornamelijk zadeldaken) met dakkapellen.
Gesloten westgevel met ingebouwde vijfledige toren op vierkant grondplan; de 18de-eeuwse onderbouw bestaat uit dikke, aan drie zijden geopende muren; licht uitspringende voorzijde met amper uitstekende steunberen en ronde uitstulping in het midden, waarin wenteltrap naar het oksaal; bovenste geledingen met belfort en uurwerk, onder opengewerkte 19de-eeuwse topverdieping en ingesnoerde spits. Aansluitende gevels van zijbeuken, transept en koor, geritmeerd door pilasters, alternerend met segmentboogvensters in geriemde omlijsting met neuten, oren, sluitsteen en waterlijst; oculi onder meer in de puntgevels van transept, sacristie en weekkapel; rondbogige galmgaten en torenvensters. In de zuidelijke zijgevel, segmentbogig portaal in geblokte omlijsting met sleutel en waterlijst, van 1787. Sacristie en weekkapel met rechthoekige deur.

Bepleisterde en licht geschilderde muren; overwelving van het schip, de ruimten naast de toren, het transept en het koor, in laat- en neogotische stijl met kruisribgewelven met sluitsteen, onderling gescheiden door gordelbogen op dubbele consoles, in het koor, gerecupereerd van de oude kerk; schip met rondbogige arcades op zuilen met achtzijdige sokkel en Dorisch kapiteel; transept, zijkapellen en koor met gelijkaardige arcades op halfzuilen en pilasters; vierkante viering met stergewelf op samengestelde pijlers (drie halfzuilen en een vlakke pilaster); apsis, door radiaal geplaatste gordelbogen, verdeeld in drie segmenten.

Bevloering van zwarte marmer van Basècles met decoratieve patronen in witte marmer en banden van blauwe hardsteen. Doopkapel met monumentale ingangsomlijsting van 1787, aanvankelijk noordelijk buitenportaal, dat in 1937 binnenin de kerk werd geplaatst. De kerk heeft ook een grondige interieurrestauratie gehad in 2021.

Schilderijen op doek uit de 17de en 18de eeuw; kruisweg op doek, 1870; aquarellen door R. De Saegher (1907-1986); Amandianum door E. Hammenecker, 1984; miniatuur door N. Adams, 1986.

Beeldhouwwerk: houten borstbeeld van Sint-Augustinus door Adriaen Neys, 1740; houten kruisbeeld van 1874; gepolychromeerde houten beelden uit de 18de en 19de eeuw; Joodse kandelaar, tabernakel en Byzantijns zegekruis door N. Adams, 1983, 1985 en 1991; paaskandelaar, lezenaar, doopbekken en Brandend Braambos van gebronsd polyester door J. Mees, 1985-1991.
Glasramen: door G. Ladon, 1924-1942; J. Beeck, 1952; M. De Groot, 1975-1976; J. Huet, 1989.

Barokke portiekaltaren: hoogaltaar met Christusbeeld onder baldakijn, naar ontwerp van Willem Ignatius Kerrickx, uitgevoerd door de Mechelse beeldsnijders-schrijnwerkers Jan van Elewijt, Pieter Convent en Smeyers, 1715; altaarstuk "Offer van Abraham" door J. Verbelen, 1832; noordelijk zijaltaar toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, van vóór 1723, met gekleed madonnabeeld met kind; zuidelijk zijaltaar toegewijd aan Sint-Sebastiaan/Sint-Cornelius, 1669. Koorgestoelte in Lodewijk XV-stijl, vermoedelijk ook door Kerrickx, 1732-1734. Communiebank, circa 1730, heden in drie delen gesplitst, respectievelijk voor de twee zijaltaren en als antependium voor het nieuwe hoofdaltaar. Twee barokke biechtstoelen door Jan Baptist De Vree, 1669, en één door Pieter Collier (schrijnwerker) en Adriaen Neys (beeldhouwer), 1723. Preekstoel met beeldengroep onder de kuip door F. Wijnants, 1924. 20ste-eeuws orgel door Stevens, Duffel, met bazuin blazende engelen en putti door Adriaen Neys, 1729. Doopvont, rode marmer en messing door P. Merckaert, 1740.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

De kerk heeft naast het schip twee zijbeuken met telkens een dwarsbeuk. Een afgesloten sacristieruimte (N9) bevindt zich rechts van het hoogkoor; links van het hoogkoor (N8) bevindt zich een gebedsruimte ingericht als weekkapel. Verder zijn er nog technische ruimten (N5- N6 – N7), een berging (N4) en twee toiletten (N1 en N3). Een kapel (K1) is ingericht als afscheidsruimte voor uitvaarten.

Het gebouw met de sanitaire voorziening, is perfect toegankelijk voor gehandicapten. Naast de hoofdingang (B12) is het gebouw eveneens toegankelijk langs de sacristie. Tevens is er een nooduitgang ingericht (N2).

Een verdere herinrichting van de ruimten blijft mogelijk maar is niet opportuun aangezien de kerk als hoofdfunctie bestemd blijft voor de erediensten én het een beschermd monument betreft.

<u>Oppervlakte</u>

- **1097,75m²**
- voeg grondplan toe: ja, zie bijlage
- Max plafondhoogte middenbeuk (m): 13,00
- Max plafondhoogte zijbeuk (m): 9,60
- aantal zitplaatsen: 300

<u>Voorzieningen</u>

Sanitair	Toiletten in zijgebouw
Verwarming	Luchtverwarming via vloerkanalen
Verlichting	Combinatie van LED, Halogeen, gloeilampen, spaarlampen en

	gasontladingslampen
Keukenvoorzieningen	Nee
Audiosysteem	Ja (vernieuwd)
Beeldscherm(en)	Nee
Rolstoeltoegankelijkheid	Ja
Diefstal- en brandbeveiliging	Nee
Bliksembeveiliging	Ja
Gsm-operatoren	Nee

<u>Bouwfysische toestand</u>

Van 1994 tot 1997 werd een volledige buitenrestauratie uitgevoerd; in 2012 werden o.m. goten vervangen alsook ladderhaken geplaatst. Het interieur is in de periode 2019-2020 grondig gerestaureerd. De binnenverlichting werd vervangen door ledverlichting. Tegelijkertijd werd een dringende interventie aan de dakconstructie uitgevoerd, m.n. actieve bestrijding van houtboktor.

Het gebouw werd op 18/11/2021 geïnspecteerd door Monumentenwacht. De bouwfysische toestand van het gehele gebouw is goed op vlak van toestand, onderhoud en risico op gevolgschade.
Belangrijke werkpunten zijn:

- De bevestiging van een aantal ladderhaken verbeteren;
- Leien op diverse plaatsen aanbrengen of terug goed plaatsen;
- Herstellen dakkapellen;
- Herstellen van de loden lantaarnvloer van de toren;
- Verwijderen van enkele constructies in asbest;
- Sterk verzwakte delen van de kapconstructie verstevigen of vervangen.

Deze werken werden gebundeld in twee bouwdossiers waarvoor subsidies werd aangevraagd. De subsidiedossiers zijn respectievelijk op 6/3/2024 en 23/4/2024 goedgekeurd. De werken zijn in de fase van aanbesteding. Er is een goedkeuring om de start van de werken uit te stellen tot respectievelijk 6/3/2026 en 23/4/2026.

- Samenvatting rapport Monumentenwacht: Ja
- Uitgevoerde restauratiewerken+ jaar:
  - 2019 : Restauratie binnenparement
  - 2020 : Houtbehandeling dakgebinte

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De deelgemeente Sint-Amands situeert zich in de zuidwestelijke uithoek van de provincie Antwerpen. Het kenmerkt zich voornamelijk door zijn landelijke en karaktervolle uitstraling. Sint-Amands is gelegen aan de rechteroever van de Schelde. Het volledige grondgebied van de deelgemeente Sint-Amands wordt ten westen begrensd door diezelfde getijderivier.

De kaai, die deel uitmaakt van de cultureel-toeristische driehoek, vormt het toeristische hart van Sint-Amands. De kaai is toegankelijk via de Kerkstraat, via het jaagpad langs de Schelde of via de veerpont. De kaai en de Kerkstraat worden ontsloten via de Emile Verhaerenstraat en de Romain Steppestraat. De bestemming van de Kaai en de Kerkstraat wordt in het gewestplan omschreven als “woongebied met culturele, historische en/of esthetische waarde”. De woonfunctie komt bijgevolg veelvuldig aan bod in de directe omgeving van de kerk, zowel eengezinswoningen als meergezinswoningen. In de dorpskern vinden we nog een (beperkt) aantal commerciële activiteiten terug zoals een bakker, een bank en een galerij.

Een groot deel van de Kerkstraat is sinds 1978 beschermd als dorpsgezicht De bebouwing binnen het dorpsgezicht bestaat uit de Sint-Amanduskerk en burgerhuizen uit de 17de-18de eeuw, met enkele gebouwen uit de 19de en vroege 20ste eeuw. De Sint-Amanduskerk is gelegen op de hoek van de Scheldekaai met de Kerkstraat. Het kerkhof van Sint-Amands bevindt zich niet langer aan de kerk, maar situeert zich vandaag de dag in de Hekkestraat/Kapellelaan, gelegen op zo’n 600 meter in vogelvlucht van de kerk. Tot in 1846 werd er in Sint-Amands begraven rond de Sint-Amanduskerk. De Pastorie van Sint-Amands, met een zeer mooie achterliggende pastorietuin, is gelegen recht tegenover de Sint-Amanduskerk.

In de omgeving van de Sint-Amanduskerk zijn verschillende panden uit de omgeving geklasseerd als monument. Zo is het Veerhuis, een geklasseerd monument, net zoals verschillende panden uit de Kerkstraat (10, 12, 14, 16). Ook de Sint-Amanduskerk is een geklasseerd monument. Het graf van Emile Verhaeren (met inbegrip van de toegangsweg, rustbanken en onderbouw), dat zich situeert ten noorden van de kaai, is eveneens beschermd als monument.

De hele omgeving van kerk en Kaai is een belangrijk onderdeel van het gemeentelijke Masterplan ‘Echo’s van de Schelde.

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De huidige cijfers (2024) van het actueel gebruik van de Sint-Amanduskerk:

40 Vieringen
40 – 65 Kerkgangers in het weekend
10 Doopvieringen
3 Huwelijksvieringen

13 Uitvaarten

1 Communieviering

1 Vormselviering

36 Momenten van ander gebruik van de kerk

Dagelijks geopend

Momenteel fungeert de Sint-Amanduskerk als parochiekerk voor de lokale gemeenschap van Sint-Amands. Naast de reguliere erediensten wordt de kerk ook gebruikt voor tentoonstellingen en andere culturele en gemeenschapsactiviteiten. De kerk maakt deel uit van het historisch erfgoed van de dorpskom en kan ook bezocht worden. Enkele malen per jaar worden er gegidste rondleidingen georganiseerd. Deze zijn voor groepen ook op aanvraag mogelijk.

2.3. Sint-Johannes en Sint-Amanduskerk in Oppuurs

2.3.1. Identificatie

Geografische ligging:
- Oppuursdorp 17, 2890 Puurs-Sint-Amands
- Provincie: Antwerpen

Kadastrale gegevens:
- Sint-Amands, Afdeling 2, Sectie B, Perceelnr. 88C en 87^{E}

Plaats in kerkelijke structuur
- Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
- Dekenaat of Regio: Pastorale regio Mechelen
- Parochie: Parochie Sint-Pieter

Eigenaar: Kerkfabriek Sint-Amandus

Bescherming(en):

- Bouwkundig erfgoed sinds 05/10/2009

2.3.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Vrijstaande, georiënteerde kerk omgeven door kerkpleintje met brede oprit en parkeergelegenheid, vroeger kerkhof. Pas in 1803 verwierf Oppuurs de toelating een zelfstandige parochie op te richten. De nodige grond voor kerk, pastorie en hof werd geschonken en dankzij de milde steun van baron Snoy, werd op eigen kosten een bidplaats gebouwd, gewijd aan de patroonheiligen van de aartsbisschop van Mechelen, de Rocquelaure. Eerstesteenlegging van deze classicistische kerk op 6/6/1803 door Philippus Guislenus Snoy en echtgenote Maria Alexis Francisca Van der Gracht (zie gedenksteen in gevel, rechts van ingangsportaal).

Oorspronkelijk opgevat als een longitudinale, transeptloze zaalkerk met driezijdige koorsluiting; sacristie en bergplaats onder lagere aanbouw, grenzend aan koor. Later voltooide westtoren, ingehuldigd op 18/7/1825. Uit plaatsgebrek werden, na aanslepende discussies wat betreft de esthetische oplossing, uiteindelijk tussen 1959-1961 aan de oostzijde vergrotingswerken uitgevoerd naar ontwerp van C. Spiessens uit Bornem namelijk koor, sacristie en bergplaats werden afgebroken en een transept werd toegevoegd; het eerste kerkhof rondom de kerk en het ijzeren hekwerk voor de kerk (zie oude postkaarten) moesten hierbij wijken voor de aanleg van het kerkpleintje.

Verankerde baksteenbouw op natuurstenen plint onder leien zadeldak (nok loodrecht op de straat). Schip van vijf traveeën met aan de westzijde een ingebouwde, vooruitspringende toren en een tot transept verbrede oostzijde. Vierledige toren met zandstenen onderbouw waarin rechthoekig omlijst houten portaal, mozaïek en segmentbogig venster gevat zijn; ovale omlijste oculus; rondbogige galmgaten op doorlopende dorpel, omlijste steigergaten onder klokvormige, octogonale ingesnoerde torenhelm (leien) met spits (zie Puurs). Westgevel met zandstenen negblokken. Noordelijke en zuidelijke gevels met omlijste segmentboogvensters met dorpel en ontlastingsboog.

Breed transept van baksteen en gewapend beton met verticale vensterpartijen: hoge kruising met koepel onder zacht hellend tentdak, bekroond door een octogonale naaldspits; transeptarmen onder lager, afgeknot schilddak, ruimer uitgebouwde noordelijke transeptarm, bronzen reliëf (1960) met inscriptie door S. Van Sintjan op westzijde van de zuidelijke transeptarm.

Éénbeukig schip, eindigend op transept. Schip met bepleisterd tongewelf en gordelbogen; zichtbare opengewerkte torenconstructie; bekleding met parementsteen daterend van vergrotingswerken in 1959-1961; noordelijke transeptarm met ingebouwde zijkapellen, achterliggende bergruimten en sacristie; vlak bepleisterd plafond in transeptarmen, vlak

houten plafond ter afscherming van de kruisingskoepel en kleine gebedsruimte in de zuidelijke transeptarm dateren van veranderingswerken in 1991-1992.

Schilderijen: Heilige Familie met kleine Johannes en aartsengel Michaël, 17de eeuw, Vlaamse school; Laatste Avondmaal, sine dato, reproductie door F. Anseele.
Beeldhouwwerken: eiken beeld van de Heilige Johannes, 17de eeuw; witgeschilderd houten engelenbeeld, 18de eeuw; witgeschilderde terracotta beeldengroep van de Calvarie, 18de eeuw (?), opgeborgen; twee houten vergulde beelden met allegorische voorstelling van het Geloof en de Hoop, circa 1803, opgeborgen; (buiten, zuidzijde) monumentale arduinen beeldengroep op sokkel met onleesbaar opschrift.
Meubilair: overwegend 18de-eeuws gerecupereerd meubilair, houten gemarmerd en verguld hoofdaltaar, circa 1803; eiken koorgestoelte van de 18de eeuw; eiken communiebank, 18de eeuw, thans dienst doende als balustrade op het oksaal; eiken preekstoel, 18de eeuws; twee eiken biechtstoelen, midden 18de eeuw; arduinen doopvont; eiken binnendeur van het portaal, 18de eeuw; gekleurde glasramen door Kamiel Claes, 1947.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

De uitbreiding van het kerkgebouw met een twee dwarsbeuken (1959-1961) biedt thans de mogelijkheid tot compartimentering en terugkeer naar een transeptloze zaalkerk. Deze laatste optie werd gesuggereerd door de Commissie Kerken en Kapellen van het Bisdom.
De dwarsbeuken en eventueel ook het koor kunnen afgesloten worden in het kader van een gedeeltelijke nevenbestemming. In deze hypothese zijn akoestische scheiding en brandveiligheid een aandachtspunt. De locatie van de sacristie, berging en technische ruimte kan herbekeken worden.

In de kerk hangt een groot projectiescherm, wat tevens mogelijkheden biedt naar b.v. filmfora.

<u>Oppervlakte</u>

- **829,47m²**
- voeg grondplan toe: ja, zie bijlage
- Max plafondhoogte middenbeuk (m):
- Max plafondhoogte zijbeuk (m):
- aantal zitplaatsen: 240 + vouwstoelen

<u>Voorzieningen</u>

Sanitair	Ja
Verwarming	Condenserende gasketels 2st – 225kW
Verlichting	Combinatie van LED, Halogeen, gloeilampen, spaarlampen en gasontladingslampen
Keukenvoorzieningen	Ja (beperkt)

Audiosysteem	Ja (vernieuwd)
Beeldscherm(en)	Beamer/scherm
Rolstoeltoegankelijkheid	Ja
Diefstal- en brandbeveiliging	Nee
Bliksembeveiliging	Nee (beperkt)
Gsm-operatoren	Nee

Bouwfysische toestand

In 2009 werden elektriciteitswerken uitgevoerd.
In 2015-2016 werden:
- Zijgevels gereinigd en hersteld;
- Daken en dakgoten nagekeken en hersteld;
- Gootdragers geschilderd;
- Voorzetramen geplaatst voor de bestaande glasramen.

Met deze recente werken werd er grotendeels tegemoet gekomen aan de meest fundamentele opmerkingen die terug te vinden zijn in het recentste verslag van monumentenwacht, daterend van 07/01/2015.

De kerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Samenvatting rapport Monumentenwacht: Nee

2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Deelgemeente Oppuurs is gelegen ten noordoosten van de dorpskern van Sint-Amands. De kerk en zijn omgeving worden in het gewestplan Mechelen aangeduid als woongebied. De dorpskern kenmerkt zich door een verdichte bebouwing langs Oppuursdorp – Meirstraat, voornamelijk bestaande uit eengezinswoningen en een (beperkt) aantal meergezinswoningen.

De parochiekerk Sint-Johannes en Amandus in Oppuurs situeert zich in de dorpskern, nl. Oppuursdorp 17. De vrijstaande, georiënteerde kerk is omgeven door een kerkpleintje met een brede oprit en (beperkte) parkeergelegenheid. Deze kleine parkeerplaats telt ongeveer een 14-tal plaatsen. Ten westen van de parochiekerk vinden we op zeer korte wandelafstand nog een ruimere parking terug. Deze biedt parkeermogelijkheden voor ongeveer 34 wagens. De oorspronkelijke kerk had een langgerekte vorm zonder dwarsbeuk. De kerk werd bijna volledig aan de rechterzijde van het perceel gebouwd, zodat tussen de linker zijgevel van de kerk en de linksaanpalende huizen nog een vrij ruime strook open bleef. De pastorie werd achter de kerk ingeplant tegen de linker perceelgrens. Door de wijze van inplanting van kerk en pastorie, was de pastorie goed zichtbaar in de omgeving, en moet deze zelfs van op de straat (Oppuursdorp) zeer duidelijk te zien geweest zijn. Door het feit dat het perceel aan de

linkerzijde naar achter toe openloopt, werd dit effect nog versterkt. Door verschillende handelingen in de omgeving werd dit “venster” grotendeels teniet gedaan.

Uitbreidingswerken in de kerk
De werken, uitgevoerd tussen 1959 en 1961, voegden een transept of dwarsbeuk toe aan de achterzijde van de kerk. Deze ingreep ontneemt alle zicht op de pastorie vanuit Oppuursdorp. Tijdens deze verbouwingswerken moest tevens het eerste kerkhof wijken voor de aanleg van een kerkpleintje. Het huidige kerkhof vinden we nu terug in noordoostelijke richting van de dorpskern, nl. langs de Meir richting Puurs. Het kerkhof is gelegen op zo’n 850 meter in vogelvlucht van de parochiekerk.

Masterplan Oppuurs

Binnen het masterplan voor Oppuurs zet de gemeente Puurs-Sint-Amands volop in op een levendig en multifunctioneel dorpshart, waarin ook de kerk een centrale rol blijft spelen. De kerk van Oppuurs blijft behouden als liturgische plek, maar krijgt daarnaast een nevenbestemming in ruimte die haar toekomst verzekert.

De zijbeuken van de kerk worden heringericht tot een polyvalente zaal met een ingerichte keuken. Deze ruimte kan dienen voor buurtactiviteiten, kleine optredens, lezingen of ontmoetingen, en krijgt via grote ramen en een toegangsdeur een open relatie met de kerktuin. Het uitzicht op het groen versterkt de beleving en nodigt uit tot gebruik.

De nieuwe invulling wordt zodanig ontworpen dat liturgie en andere activiteiten harmonieus naast elkaar kunnen bestaan. Zo blijft de kerk van Oppuurs een plek van ontmoeting, bezinning én verbondenheid, in het hart van de gemeenschap.

2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De huidige cijfers (2024) van het actueel gebruik van de parochiekerk Sint-Johannes en Amandus:

54 Vieringen
15 – 40 Kerkgangers in het weekend
10 Doopvieringen
1 Huwelijksvieringen
7 Uitvaarten
0 Communieviering
0 Momenten van ander gebruik van de kerk

Momenteel fungeert de kerk als parochiekerk voor de lokale gemeenschap van Oppuurs. Ze wordt gebruikt voor reguliere erediensten en sporadisch voor een optreden van de lokale Harmonie, het zangkoor Animato, en voor schoolactiviteiten (zoals filmprojectie voor klassen).

2.4 Onze-Lieve-Vrouw-Ten- Traankerk in Kalfort

2.4.1. Identificatie

Naam: Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw-Ten-Traan

Geografische ligging
- Kalfortdorp 5, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Provincie: Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur
- Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
- Dekenaat of Regio: Pastorale Regio Mechelen
- Parochie: Parochie Sint-Pieter

Eigenaar: Gemeente Puurs-Sint-Amands

Bescherming(en)/vastgesteld
- is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw-ten-Traan. Deze vaststelling is geldig sinds 29-03-2019.

2.4.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Oorspronkelijke bedevaartkapel van 1662 ter plekke van de huidige parochiezaal, in 1854-1856 vervangen door een neoromaanse centraal bouw op Grieks kruis met ingebouwde westtoren naar ontwerp van J. Schadde, in 1977 wegens bouwvalligheid gesloopt.

Huidige kerk van 1978-1979 naar ontwerp van L. De Boe. In het huidige sobere gebouw van baksteen en beton werden een deel van de oude glasramen en twee 18de-eeuwse grafstenen verwerkt. Onze-Lieve-Vrouwebeeld met Kind uit de tweede helft van de 17de eeuw. Van de oude kerk uit 1856 werden de klokken, de glasramen en het orgel gerecupereerd. De kerk werd ingewijd op zaterdag 17 maart 1979. Aan de straatkant lijkt het een gesloten gebouw. Het tegendeel is waar, want aan de achterkant hebben de gelovigen vrij zicht op de Rozenkransweg.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

- oppervlakte in m²: 566
- voeg grondplan toe: ja, zie bijlage
- Max plafondhoogte middenbeuk (m): 4,15
- aantal zitplaatsen: 300

Voorzieningen

Sanitair	Ja – 4 toiletten en 2 urinoirs in inkomhal
Verwarming	Luchtverwarming via vloerkanalen
Verlichting	Combinatie van LED, Halogeen, gloeilampen, spaarlampen en gasontladingslampen
Keukenvoorzieningen	Nee
Audiosysteem	Ja
Beeldscherm(en)	Beamer/scherm+beeldscherm
Rolstoeltoegankelijkheid	Ja
Diefstal- en brandbeveiliging	Nee
Bliksembeveiliging	Nee
Gsm-operatoren	Nee

Bouwfysische toestand

De huidige kerk is ondertussen ruim 45 jaar oud. Het gebouw zelf is in goede toestand, maar heel wat onderdelen zijn gedateerd en aan vernieuwing toe. In 2007 is de dakbedekking gerenoveerd. In 2015 werd de klokkeninstallatie op het dak van de kerk ontroest en geschilderd.

2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerk is gelegen aan Kalfortdorp 5, in het centrum van Kalfort, en bevindt zich aan de Molenbeek. Het gebouw is een zaalkerk van baksteen en beton in de stijl van het naoorlogs modernisme, met grote ramen en een losstaande open klokkentoren. Vlak voor de kerk is er een busstop aanwezig en rechts van de kerk is er een parking aanwezig. Achter de kerk bevindt zich de Rozenkransweg uit 1952 met levensgrote beelden van de kruisweg gebeeldhouwd door de Blaasveldse beeldhouwer Herman De Cuyper. Deze werd geherwaardeerd tot groene ruimte in het dorpshart. Dit park werd de tuin van de nieuwe brasserie 'Het Vrededaal', van de kerk en van het ontmoetingscentrum en vormt zo een levendig dorpsplein.

2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De huidige cijfers (2024) van het actueel gebruik van de Onze-Lieve-Vrouw-ten-Traankerk

112 Vieringen (week- en weekendvieringen)
65 – 100 Kerkgangers in het weekend
15- 25 Aantal kerkgangers op woensdag
9 Doopvieringen
1 Huwelijksvieringen
13 Uitvaarten
1 Communieviering
Ander gebruik van de kerk: bedevaarten en gemeenschapsvormende activiteiten

Dagelijks geopend

De Onze-Lieve-Vrouw-ten-Traankerk in Kalfort dient momenteel als actieve parochiekerk voor de lokale gemeenschap. Naast de reguliere liturgische diensten speelt de kerk een centrale rol in de jaarlijkse Maria-ommegang, een traditie die teruggaat tot circa 1600. Tijdens deze processie wordt het beeld van Onze-Lieve-Vrouw ten Traan door de straten gedragen, wat de diepgewortelde Mariaverering in Kalfort benadrukt.

De kerk fungeert ook als bedevaartsoord. Zo wordt er bijv. jaarlijks een bedevaart georganiseerd vanuit Niel naar Kalfort, een traditie die al meer dan 158 jaar bestaat. Deze bedevaart trekt gelovigen aan die hun devotie tot Onze-Lieve-Vrouw ten Traan willen uiten. Na de herbestemming van de kerk van Ruisbroek zal het Broederschap O.L.V. van Scherpenheuvel Ruisbroek Puurs haar activiteiten verplaatsen naar de kerk van Kalfort.

Daarnaast wordt de kerk ingezet voor culturele en gemeenschapsactiviteiten. Een voorbeeld hiervan is de gemeentelijke ziekendag met aansluitende broodmaaltijd in zaal Vrededaal, wat de sociale functie van de kerk binnen de gemeenschap benadrukt.

Door deze diverse functies blijft de Onze-Lieve-Vrouw-ten-Traankerk een levendig centrum voor zowel religieuze als culturele bijeenkomsten in Kalfort.

2.5 Sint-JozefKerk in Liezele

2.5.1. Identificatie

Naam: Sint-Jozefkerk (Voor de fusie: Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart)

Geografische ligging

- Liezeledorp 43, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Provincie: Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
- Dekenaat of Regio: Pastorale regio Mechelen
- Parochie: Parochie Sint-Pieter

Eigenaar: Gemeente Puurs-Sint-Amands

Bescherming(en)/vastgesteld

- is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart. Deze vaststelling is geldig sinds 29-03-2019

2.5.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Oude kerk, op de 15de-eeuwse gotische toren na, verbouwd in de loop van de 18de eeuw (1738, 1779-1780), vergroot in 1887 naar ontwerp van A. Struyven en verwoest in 1914 (zie nabijheid van het Fort van Liezele). Heden sobere neogotische kruisbasiliek opgericht in 1923.

Schip van vier traveeën, transept van één travee en koor van drie rechte traveeën met driezijdige sluiting. Vierledige toren onder ingesnoerde naaldspits en octogonale traptoren ten noorden. Baksteenbouw met gebruik van natuursteen, onder leien bedaking. Ritmerende steunberen en overwegend spitsbogige muuropeningen.

Bepleisterd en beschilderd *interieur* met kruisribgewelven op driekwartzuiltjes met knoppenkapiteel; bundelpijlers in koor en kruisbeuk. Spitsbogen op natuurstenen zuilen met achtzijdige sokkel en knoppenkapiteel. In portaal bakstenen kruisgewelf met natuurstenen ribben.

Neogotisch *mobilair*. Imposante Kyriale door J. Moons van 1948. Opmerkelijke glasramen door Jos Beeck van 1954.

Neogotische kruisbasiliek, gebouwd ter vervanging van de in 1914 vernielde parochiekerk, naar een ontwerp door de architecten Fernand de Montigny en Louis Somers uit 1920. Eerstesteenlegging in 1922, ruwbouw afgewerkt door aannemer Leopold Goossens uit Breendonk in 1923, ingezegend in 1925. Naamsverandering tot Sint-Jozefskerk sinds 1983, om binnen de fusiegemeente Puurs verwarring uit te sluiten met de Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk van Kalfort. Monumentale muurschilderingen door Achille Ysabie en Maurits Tilley.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

<u>Oppervlakte</u>

- oppervlakte in m²: **635,25 m²**
- voeg grondplan toe: ja, zie bijlage
- Max plafondhoogte middenbeuk (m): 10,50
- Max plafondhoogte zijbeuk (m): 5,53
- aantal zitplaatsen: 200

<u>Voorzieningen</u>

Sanitair	Ja, 1 toilet in de sacristie
Verwarming	Direct gasgestookte luchtverhitter (Riello RS25/M BLU FS2)
Verlichting	Combinatie van LED, Halogeen, gloeilampen, spaarlampen en

	gasontladingslampen
Keukenvoorzieningen	Nee
Audiosysteem	Ja
Beeldscherm(en)	Nee
Rolstoeltoegankelijkheid	Ja
Diefstal- en brandbeveiliging	Nee
Bliksembeveiliging	Nee (beperkt)
Gsm-operatoren	Ja

Bouwfysische toestand

- Het kerkgebouw is globaal in goede staat.
- In 2015 werd het stooklokaal aan de hedendaagse vereisten aangepast en werd een nieuwe verwarmingsketel geïnstalleerd.
- In 2019 werd de buitenschil van de kerk gereinigd en waar nodig hersteld. Tegelijk werden de mooie glasramen van de hand van Jos Beeck uit 1954 gerestaureerd, en op het laagste niveau van een voorzetbeglazing voorzien.
- De beplanting rondom de kerk werd grondig aangepakt waardoor het zicht op de kerk flink verbeterd is én er veel meer zonlicht de kerk bestraalt.
- Er zijn geen bijzondere aandachtspunten voor de komende jaren.

2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De Sint-Jozefkerk in Liezele bevindt zich in het hart van het dorp en is omringd door diverse voorzieningen. Direct achter de kerk ligt het groendomein Liezele Broek, terwijl Park Fort Liezele zich op minder dan een kilometer afstand bevindt. Op slechts enkele meters van de kerk zijn een parking, een sporthal, een polyvalente zaal, een school, de jeugdbeweging en een horecazaak te vinden. Daarnaast is er vlak voor de kerk een bushalte, wat de bereikbaarheid vergroot.

2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De huidige cijfers (2024) van het actueel gebruik van de Sint-Jozefkerk:

8 Vieringen
25 – 45 Kerkgangers in het weekend
3 Doopvieringen
1 Huwelijksvieringen
2 Uitvaarten
1 Communieviering
9 Momenten van ander gebruik van de kerk

De Sint-Jozefkerk in Liezele vervult momenteel een dubbele rol binnen de gemeenschap. Enerzijds blijft de kerk functioneren als parochiekerk, waar reguliere erediensten plaatsvinden voor de lokale bevolking. Anderzijds heeft de kerk een culturele valorisatie gekregen, waardoor ze dienstdoet als locatie voor diverse evenementen.

Een voorbeeld hiervan is het jaarlijkse evenement 'Liezele Foort', waarbij de kerk gedurende vier dagen wordt omgevormd tot een centrale ontmoetingsplaats. Tijdens dit festival vinden er in de kerk uiteenlopende activiteiten plaats, zoals een kerkcafé en sfeervolle concertjes.

Daarnaast wordt de kerk ook op andere momenten ingezet voor muzikale optredens. Zo trad de folkgroep Laïs op in de Sint-Jozefkerk, waarbij de zangeressen het publiek lieten genieten van hun nieuwe repertoire in deze sfeervolle setting.

Door deze combinatie van religieuze en culturele functies blijft de Sint-Jozefkerk een levendig middelpunt in Liezele, waar zowel spirituele als gemeenschapsactiviteiten plaatsvinden.

2.6. Sint-Katharinakerk in Ruisbroek

2.6.1. Identificatie

Naam: Sint-Katharinakerk

Geografische ligging
- Ruisbroekdorp 28, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Provincie: Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur
- Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
- Dekenaat of Regio: Pastorale regio Mechelen
- Parochie: Parochie Sint-Pieter

Eigenaar: Gemeente Puurs-Sint-Amands

Bescherming(en)/vastgesteld
- is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Katharina
  Deze vaststelling is geldig sinds 29-03-2019.
- is deel van de aanduiding als beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek Pastorie Sint-Katharinaparochie en parochiekerk Sint-Katharina met omgeving. Deze bescherming is geldig sinds 23-02-1983.

2.6.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Kerk met omringend, deels omhaagd kerkhof, gesitueerd op een verhevenheid in de dorpskern (wegens overstromingsgevaar).

Parochie opklimmend tot de 12de eeuw, mogelijk 11de eeuw. Weinig gegevens met zekerheid gekend over de oudste bouwgeschiedenis; de kerk zou echter in 1784 heropgebouwd en vergroot zijn en in 1786 toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, als nieuwe patroonheilige in plaats van Heilige Katharina, die echter in 1982 opnieuw de hoofdpatrones werd. Kerk in 1858-1859 vergroot (kruisbeuk en koor) naar ontwerp van 1857 van J. Schadde; diverse herstellingswerken naar ontwerp van L. Blomme, E. Careels en G. Careels in het vierde kwart van de 19de eeuw en eerste kwart van de 20ste eeuw; zwaar beschadigd in 1940, naar ontwerp van J. Van Loon hersteld in 1965 en naar ontwerp van E. De Mol gerestaureerd in 1989.

Driebeukige, neogotische kruiskerk van bak- en zandsteen met ingebouwde zandstenen toren waarvan de basis mogelijk opklimt tot de 14de eeuw, leien bedaking. Schip van vijf traveeën, transept van één travee en koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting, aanhorigheden in kooroksels. Neogotische spitsbogige meerlichten. Vierkante toren van vier geledingen onder ingesnoerde naaldspits gemarkeerd door kordons, bovenste geleding met blinde spitsboogfries en decoratieve daklijst.

Bepleisterd en beschilderd interieur met spitsbogen op zuilen met polygonale basis en koolbladkapiteel. Kruisribgewelven met geornamenteerde sleutels in middenbeuk, kruisgewelven in de zijbeuken en straalgewelf in het koor met aan zuidzijde tribune van 1859, opgericht voor baron Duvivier.

Schilderijen van de Vlaamse School: Aanbidding der herders (17de eeuw), Goddelijk huwelijk van de H. Herman Jozef (17de eeuw) en Geboorte van Christus (begin 18de eeuw). Overwegend witgeschilderde houten heiligenbeelden uit 18de- en 19de eeuw. Gekleed, gepolychromeerd houten beelden: Onze-Lieve-Vrouw met Kind (17de eeuw) en Sint-Rochus (midden 19de eeuw). Neogotisch, eiken altaar met gebeeldhouwd retabel van circa 1859. Witte, marmeren communiebank (begin 18de eeuw) samengesteld uit vijf decoratieve, opengewerkte panelen afkomstig uit het Antwerpse Falconklooster. Twee classicistische (18de eeuw) en twee neogotische (19de eeuw) biechtstoelen. Orgel met gebeeldhouwde orgelkast (tweede helft 17de eeuw), eveneens afkomstig uit het Falconklooster. Romaanse en 19de-eeuws doopvont. Afsluiting van de tribune in het koor van eik en smeedijzer met wapenschild, door A. Van Aerschodt (1860).

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

<u>Oppervlakte</u>

- oppervlakte in m²: **785,43 m²**
- voeg grondplan toe: ja zie bijlage
- Max plafondhoogte middenbeuk (m): 10,33

- Max plafondhoogte zijbeuk (m): 7,11
- aantal zitplaatsen: 340

Voorzieningen

Sanitair	1 toilet in berging naast stooklokaal
Verwarming	Direct gasgestookte luchtverhitter (Weishaupt WG30N:1-A)
Verlichting	Combinatie van LED, Halogeen, gloeilampen, spaarlampen en gastontladingslampen
Keukenvoorzieningen	Nee
Audiosysteem	Ja
Beeldscherm(en)	Nee
Rolstoeltoegankelijkheid	Ja
Diefstal- en brandbeveiliging	Nee
Bliksembeveiliging	Nee (beperkt)
Gsm-operatoren	Nee

Bouwfysische toestand

- Het laatste inspectierapport van Monumentenwacht dateert uit 2016. Er waren een aantal aanbevelingen, o.a. betreffende de bereikbaarheid van zolders en torenspits, herstellingen in de leibedekking, herstelling van glas-in-lood en bescherming van hout.
- De toegankelijkheid van de torenspits is sindsdien aangepakt.
- In 2018 werden herstelwerken aan leibedekking en dakgoten uitgevoerd.
- In 2019 werden de glas- in loodramen hersteld.

Voor de Sint-Catharinakerk werd in het afgelopen kerkenbeleidsplan ‘herbestemming’ als toekomstperspectief opgegeven. Het (religieus) gebruik van de kerk is al enkele jaren beperkt. In 2021 werd een ontwerpend haalbaarheidsonderzoek gedaan door Studio Open Kerken onder begeleiding van het Projectbureau Herbestemming Kerken. Omwille van de onduidelijkheid rond de toekomstige bestemming werden er de laatste jaren geen bijkomende werken meer uitgevoerd.

2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De dorpskerk situeert zich ten noordoosten van het terrein. Vanwege het overstromingsgevaar van het gebied is de kerk hoger gelegen. Ruisbroek werd namelijk onder meer in 1546, 1570, 1585, 1682, 1820, 1877, 1953 en 1976 geteisterd door zware overstromingen. Op deze 18de-eeuwse kaarten

wordt de dorpskern reeds gevormd door de gebogen straat die tegenwoordig “Ruisbroek- Dorp” genoemd wordt. De parochiekerk van Ruisbroek situeert zich, samen met de Pastorie, planologisch volgens het gewestplan in parkgebied met cultuur-historische waarde. De kerk wordt omringd door het voormalige kerkhof en de kerktuin. Bij de kerk kan het Beeldhouwwerk “De Redder” en het oorlogsmonument teruggevonden worden. Naast de kerk bevindt zich aan de ene kant een parking (30 plaatsen) en aan de andere kant de voormalige pastoriewoning met pastorietuin dat nu fungeert als gemeentelijk erfgoeddepot. Naast dit gebouw staat de basisschool De Krinkel. Het station Sauvegarde bevindt zich op 1,25 km van de kerk en aan het oud gemeentehuis van Ruisbroek is er een bushalte.

2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De huidige cijfers (2024) van het actueel gebruik van de Sint-Katharinakerk:

2 Vieringen
NVT: Aantal kerkgangers in het weekend
3 Doopvieringen
1 Huwelijksvieringen
7 Uitvaarten
1 Communieviering
2 Momenten van ander gebruik van de kerk

De Sint-Katharinakerk in Ruisbroek, een deelgemeente van Puurs-Sint-Amands, blijft primair functioneren als parochiekerk voor de lokale gemeenschap. De kerk ligt vlakbij de Vrije Basisschool De Krinkel. De weinige momenten van ander gebruik zijn door de school, bijv. als tentoonstellingsruimte tijdens het schoolfeest of als plek voor een kerstvertelling. De kerk is een verzamelplaats voor de leerlingen in geval van calamiteit in de school.

2.7 Sint-Leonarduskerk in Breendonk

2.7.1. Identificatie

Naam: Parochiekerk Sint-Leonardus

Geografische ligging
- Breendonkdorp 84-90, 2870 Puurs-Sint-Amands
- Provincie: Antwerpen

Plaats in kerkelijke structuur
- Bisdom: Aartsbisdom Mechelen-Brussel
- Dekenaat of Regio: Pastorale regio Mechelen
- Parochie: Parochie Sint-Pieter

Eigenaar: Gemeente Puurs-Sint-Amands

Bescherming(en)/vastgesteld
- is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed Parochiekerk Sint-Leonardus
  Deze vaststelling is geldig sinds 29-03-2019

2.7.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

Eerste lemen kapel van 1767 (volgens S. Vivijs), in 1779-1780 vervangen door een stenen kerk met een altaar aanvankelijk toegewijd aan de Martelaren van Gorkum. Voor vergrotings- en aanpassingswerken werden plannen opgesteld door F. Drossaert en J. Schadde, waarna na veel discussie de werken werden uitgevoerd in 1857-1859 en 1860-1861 volgens het definitieve ontwerp van J. Schadde. Kerk zwaar beschadigd en vervolgens gesloopt tijdens de Eerste Wereldoorlog. Huidige kerk in sobere neogotische stijl van 1922-

1925 naar ontwerp van E. Careels; de plannen zijn echter niet "oorspronkelijk", maar een vergrote versie van de kerk in de Mijlstraat te Duffel.

Georiënteerde, driebeukige kruisbasiliek met westtoren van drie geledingen onder tentdak. Schip van vijf traveeën, transept van één travee en koor van twee rechte traveeën met vijfzijdige sluiting. Baksteenbouw onder leien zadel- en lessenaarsdaken, geritmeerd door steunberen waartussen gekoppelde spitsboogvensters. Spitsboogportaal onder roosvenster, rechts van de toren: traptoren met onder meer steigergaten. Noordelijke zijbeuk met aan straatzijde achtzijdige, voormalige doopkapel, heden ingericht als rouwkapel.

Spitsboogarcaden met natuurstenen zuilen met koolbladkapitelen op arduinen sokkels, bakstenen kruisribgewelven met natuurstenen ribben en bakstenen velden. Orgeltribune ten zuiden van het koor.

Schilderijen: Onze-Lieve-Vrouw met Kind van J. Meganck van 1859 en Bewening van Christus van 1841. Neogotisch meubilair uit de bouwperiode, onder meer altaren en preekstoel door beeldhouwer N. Gerrits.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

<u>Oppervlakte</u>

- oppervlakte in m²: 1035,46 (incl Pastorij)
- voeg grondplan toe
- noteer de vrije hoogte:
- aantal zitplaatsen: 300

<u>Voorzieningen</u>

Sanitair	Ja
Verwarming	Direct gasgestookte luchtverhitter 218 kW
Verlichting	Combinatie van LED, Halogeen, gloeilampen, spaarlampen en gasontladingslampen
Keukenvoorzieningen	Nee
Audiosysteem	Ja
Beeldscherm(en)	Nee
Rolstoeltoegankelijkheid	Ja
Diefstal- en brandbeveiliging	Nee
Bliksembeveiliging	Nee (beperkt)
Gsm-operatoren	Nee

Bouwfysische toestand

- In 2006 kreeg de kerk zowel van binnen als van een buiten een grondige opknapbeurt.
- In 2017 werd een nieuwe verwarmingsketel geïnstalleerd.

2.7.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De Sint-Leonarduskerk bevindt zich centraal in het dorp Breendonk, aan Breendonk-Dorp 90A. Dit neogotische bakstenen kerkgebouw, met leien daken, is een driebeukige kruisbasiliek met een westtoren van drie geledingen onder tentdak. Het schip bestaat uit vijf traveeën, het transept uit één travee en het koor heeft twee rechte traveeën met een vijfzijdige sluiting.

De kerk is omgeven door een deels omhaagd kerkhof, dat zich achter de kerk bevindt. Aan de noordzijde van het schip, aan de straatkant, bevindt zich de vijfzijdige doopkapel. Ten zuiden van het koor liggen de nieuwe sacristie en de oude sacristie, die in de jaren zestig werd heringericht als kapel.

De kerk is een markant gebouw in het dorpscentrum en speelt een centrale rol in de gemeenschap van Breendonk.

2.7.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

De huidige cijfers (2024) van het actueel gebruik van de Sint-Leonarduskerk:

13 Vieringen
30-80 Kerkgangers in het weekend
1 Doopvieringen
0 Huwelijksvieringen
11 Uitvaarten
1 Communieviering
2 Momenten van ander gebruik van de kerk

De Sint-Leonarduskerk in Breendonk vervult momenteel diverse functies binnen de lokale gemeenschap. Primair dient zij als parochiekerk, waar reguliere erediensten en sacramentele vieringen plaatsvinden. Daarnaast fungeert de kerk als culturele ruimte. Zo werd zij in het verleden al een paar keer gebruikt voor tentoonstellingen en optredens.

Deze combinatie van religieuze en culturele activiteiten onderstreept de centrale rol van de kerk in het sociale leven van Breendonk.

3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE

3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie

Het kerkenbeleidsplan van de gemeente Puurs-Sint-Amands voorziet in een strategische toekomstvisie voor elk kerkgebouw, rekening houdend met hun historische, culturele en sociale betekenis binnen de gemeenschap. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de voorgestelde opties per kerk.

Deelgemeente (en wijk)	Kerk	Toekomstvisie
Puurs	Sint-Pieterskerk	Eredienst + valorisatie
Sint-Amands	Sint-Amanduskerk	Eredienst + valorisatie
Kalfort	O-L-V-Ten-Traan parochiekerk	Eredienst + nevenbestemming
Liezele	O-L-V Hemelvaart- of Sint-Jozefskerk	Herbestemming
Ruisbroek	Sint-Katharinakerk	Herbestemming
Breendonk	Sint-Leonarduskerk	Herbestemming
Oppuurs	Sint-Johannes en Amanduskerk	Nevenbestemming in ruimte – op termijn herbestemming

Visie op toekomstig gebruik en functie per kerk:

1. **Sint-Pieterskerk (Puurs), Sint-Amanduskerk (Sint-Amands) en Onze-Lieve-Vrouw-Ten-Traan parochiekerk (Kalfort):**
   - *Huidige functie*: Actief in gebruik voor erediensten.
   - *Toekomstvisie*: Behoud van de religieuze functie met versterking van de maatschappelijke rol door valorisatie in de kerk van Puurs en Sint-Amands. Dit kan inhouden dat de kerkgebouwen worden opengesteld voor bezoeken, culturele evenementen, tentoonstellingen en gemeenschapsactiviteiten, mits deze verenigbaar zijn met de religieuze functie. De kerk van Kalfort heeft als bijkomende toekomstvisie ook een nevenbestemming in ruimte.

2. **Sint-Jozefskerk (Liezele), Sint-Katharinakerk (Ruisbroek) en Sint-Leonarduskerk (Breendonk):**
   - *Huidige functie*: Variërend van beperkte religieuze activiteiten tot quasi geen gebruik.
   - *Toekomstvisie*: Herbestemming op korte termijn is mogelijk. Mogelijke nieuwe functies zijn culturele centra, gemeenschapsruimten of commerciële doeleinden, afhankelijk van de behoeften van de lokale gemeenschap en de

haalbaarheid. Bij verkoop wordt gestreefd naar behoud van het erfgoedkarakter en publieke toegankelijkheid.

3. **Sint-Johannes en Amanduskerk (Oppuurs):**
    - *Huidige functie*: In gebruik voor erediensten.
    - *Toekomstvisie*: Er wordt ingezet op een nevenbestemming voor de kerk van Oppuurs, waarbij delen van het kerkgebouw ook gebruikt kunnen worden voor niet-religieuze activiteiten, zoals vergaderingen, tentoonstellingen of andere gemeenschapsgerichte evenementen. Deze invulling gebeurt naast de blijvende functie van de kerk als plaats voor erediensten. Op langere termijn wordt eveneens onderzocht of een meer structurele herbestemming van het gebouw mogelijk en wenselijk is.

Overwegingen en beleidslijnen:

- **Duurzaamheid en energietransitie**: Bij her- of nevenbestemming wordt ingezet op duurzame renovaties en energie-efficiëntie, in lijn met de klimaatdoelstellingen van de gemeente. Alsook zullen de kerken van Puurs, Sint-Amands en Kalfort worden onderzocht hoe hier beter op kan worden ingespeeld. De zorg voor het erfgoed en de ontsluiting ervan voor cultuur en toerisme verdienen onze blijvende aandacht. Hier wordt een focus gelegd op de optimalisatie van de kerk van Kalfort. Dit gebouw leent zich ertoe om te transformeren naar een energiezuinig en duurzaam gebouw, waarbij comfort, beleving en ecologische ‘footprint’ zich optimaal kunnen verhouden.

- **Ruimtelijke ontwikkeling**: De herbestemming van kerkgebouwen wordt afgestemd op de ruimtelijke beleidsplannen, met aandacht voor behoud van het historische karakter en integratie in het straatbeeld.

- **Participatie**: De lokale gemeenschap wordt actief betrokken bij het herbestemmingsproces om draagvlak te creëren en functies te bepalen die aansluiten bij de behoeften en wensen van de inwoners.

- **Economische haalbaarheid**: Bij een herbestemming wordt rekening gehouden met financiële aspecten, waaronder restauratiekosten, exploitatiekosten en mogelijke opbrengsten, om een duurzame toekomst voor de gebouwen te waarborgen.

Deze visie is tot stand gekomen door een integrale benadering, waarbij rekening is gehouden met pastorale plannen, erfgoedwaarde, maatschappelijke behoeften en economische haalbaarheid, in samenwerking met het bisdom Mechelen-Brussel en de lokale gemeenschap.

3.2. Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht

De gemeente Puurs-Sint-Amands heeft het initiatief genomen om een duurzaam traject op te starten rond invulling na herbestemming van haar kerkgebouwen. In een veranderende religieuze en maatschappelijke context is het belangrijk om tijdig na te denken over zinvolle en breed gedragen nieuwe invullingen. Daarbij kunnen verschillende projecten parallel worden opgezet en uitgevoerd, afhankelijk van de specifieke situatie en noden per kerkgebouw.

Project 1: Onderzoek naar herbestemming van de kerk van Ruisbroek

De eerste stap in het traject is het opzetten van een stuurgroep die bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeente, de kerkfabriek en experten inzake erfgoed en financiën, en andere relevante actoren. Deze stuurgroep zal kerk per kerk een toekomstvisie uitwerken, steeds in interactie met de lokale gemeenschap.

In 2020–2021 werd al een haalbaarheidsstudie uitgevoerd, waarin onder andere het ruimtegebruik, de erfgoedwaarde, de akoestiek en de budgettaire haalbaarheid werden onderzocht.

De volgende stap is het effectief invullen van deze herbestemming. We gaan op zoek naar een geschikte partner die inzet op gemeenschapsgerichte, duurzame en toekomstgerichte waarden, met respect voor de betekenis en het erfgoed van het gebouw. Dit traject gebeurt steeds in dialoog met de bewoners van Ruisbroek, zodat het resultaat gedragen wordt door de lokale gemeenschap.

Project 2: Onderzoek naar herbestemming van de Kerk van Liezele:

Het herbestemmingstraject voor de kerk van Liezele staat in de startblokken. Een belangrijke voorwaarde is dat de parochiegemeenschap mee is in het verhaal en er interactie is met de inwoners van Liezele.

Er wordt onderzocht of (een deel van) de kerk kan worden ingericht als erfgoeddepot. Tegelijk wordt een participatief traject opgestart met de lokale bewoners om bijkomende socioculturele functies te verkennen. Doel is om samen met de buurt te komen tot een gedragen, haalbare en toekomstgerichte herbestemming van het gebouw.

Vooraf worden de randvoorwaarden in kaart gebracht op het vlak van ruimtegebruik, erfgoedwaarde en financiële haalbaarheid. Voor de uitvoering van de haalbaarheidsstudies en de begeleiding van het participatieproces wordt externe expertise ingeschakeld, onder begeleiding van het Platform Toekomst Parochiekerken. Dit platform waakt erover dat elke stap verloopt volgens de wetgeving op overheidsopdrachten en biedt ondersteuning op het vlak van beheer, ruimtelijke planning, erfgoed en financiering.

Project 3: Kerk van Breendonk

De kerk van Breendonk blijft voorlopig in gebruik, zij het in beperkte mate. Intussen kan wel al de eerste voorbereidende stap in het herbestemmingstraject worden gezet: de oprichting van een stuurgroep. Deze groep zal bestaan uit vertegenwoordigers van de gemeente, de kerkfabriek, experten op het vlak van erfgoed en financiën, en andere relevante actoren. Belangrijk hierbij is dat de lokale gemeenschap actief wordt betrokken in het proces.

De volgende fase is het concreet invullen van de nieuwe bestemming. We gaan op zoek naar een geschikte partner die inzet op gemeenschapsgerichte, duurzame en toekomstgerichte waarden, met respect voor de erfgoedwaarde en de betekenis van het gebouw. Dit hele traject verloopt in nauw overleg met de bewoners van Breendonk, zodat het eindresultaat gedragen wordt door de lokale gemeenschap.

Project 4: Kerk van Oppuurs

De kerk zal een cruciale plaats in het verenigingsleven hebben binnen het masterplan van Dorpskernvernieuwing van Oppuurs. Een belangrijk deel van de kerk zal als nevenbestemming in ruimte worden omgevormd voor het verenigingsleven en op termijn zal de invulling van de volledige kerk worden bekeken.

Symbolisch Eigenaarschap en Participatie

Het is van groot belang dat de lokale gemeenschappen zich mede-eigenaar voelen van het traject. Daarom wordt bij elke kerk een op maat gemaakt participatief traject opgezet, met neutrale moderatie en een transparante communicatie over de randvoorwaarden en mogelijkheden. Zo worden verwachtingen realistisch gehouden en ontstaat er draagvlak voor toekomstige invullingen.

Aanwezig Erfgoed

In elk stadium wordt bijzondere aandacht besteed aan het aanwezige roerend en onroerend erfgoed. De gemeente zal hiervoor samenwerken met de lokale bevolking, erfgoedcel en PARCUM, die advies kunnen geven over inventarisatie, waardering en eventuele herbestemming of bewaring van deze collecties.

Budget en Financiering

De financiering wordt voorzien via:

- Gemeentelijke budgetten en subsidies.
- Provinciale en Vlaamse erfgoedmiddelen.
- Samenwerkingen met private partijen en verenigingen.

Conclusie

Dit plan biedt een concreet kader voor de herbestemming van de kerken in Puurs-Sint-Amands. Met een combinatie van participatie, expertise en zorgvuldig beheer wordt gestreefd naar een toekomstgerichte invulling van de kerkgebouwen, waarbij cultureel en maatschappelijk erfgoed behouden blijft.

BESLUIT

Alle betrokken partijen engageren zich om naar aanleiding van het jaarlijks overleg tussen de kerkfabriek en de gemeente na te gaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien wijzigingen nodig zijn, worden ze opgenomen in een addendum aan dit kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop en door de gemeenteraad. Dit principe is toe te passen bij de start van elke nieuwe legislatuur. Volgens het Eredienstendecreet dat in werking treedt vanaf 1 januari 2025 moet elk kerkenbeleidsplan de eerste zes maand van elke nieuwe legislatuur vernieuwd of herbevestigd worden.